

تبیین اثرگذاری حقوق و قوانین شهری بر امنیت شهری زنان در ایران (مطالعه موردی مناطق ۳ و ۱۳ تهران)

رسول افضلی^۱، بهامین سادات بدیهی^۲

از صفحه ۱۷۳ تا ۱۹۷

تاریخ دریافت: ۹۵/۲/۲۰

تاریخ پذیرش: ۹۵/۵/۲۸

چکیده

امنیت یکی از مهم‌ترین لازمه‌های زندگی شهری است. ناامنی در شهرها با سرعت بالایی رو به افزایش است و این امر باعث شده که شهروندان فعالیت‌های خود را به مکان‌ها و زمان‌های خاصی محدود کنند. عموماً زنان احساس ناامنی بیشتری نسبت به مردها دارند. با وجود این که امنیت شهروندی و مخصوصاً امنیت زنان در شهر تابعی از قوانین شهری و شهروندی است، اما کمتر پژوهشی به بررسی تاثیر قوانین شهری بر امنیت شهروندان پرداخته است. در این پژوهش ابتدا قوانین و مقررات شهری و شهروندی مورد بررسی قرار گرفتند و سپس برای بررسی میزان اثرگذار بودن آن‌ها از بانوان ساکن یا شاغل در مناطق ۳ و ۱۳ تهران (که تفاوت زیادی در توسعه شهری دارند) مطالعه میدانی صورت گرفت. نتایج حاصل از مطالعه کتابخانه‌ای این بود که در قوانین شهری ایران موضوع امنیت در شهر و مشخصاً امنیت زنان به صورت جدی مورد توجه قرار نگرفته است. خوشبختانه در منشور حقوق شهروندی می‌توان نمونه‌هایی از توجه قانون‌گذاران به مقوله امنیت زنان را مشاهده کرد. نتایج حاصل از مطالعه میدانی نیز نشان داد که بانوان مناطق ۳ و ۱۳ از آثار و نتایج اجرای قوانین و مقررات شهری در خصوص امنیت زنان رضایت زیادی ندارند.

واژگان کلیدی: امنیت، حقوق شهروندی، زنان، منطقه ۳ تهران، منطقه ۱۳ تهران.

۱. دکترای جغرافیای سیاسی، دانشیار دانشکده جغرافیا دانشگاه تهران، ایران.

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشکده جغرافیا دانشگاه تهران، ایران. نویسنده مسئول.

bahamin.badihi@gmail.com

مقدمه

زندگی شهری با داشتن جاذبه‌های مختلف امروزه غالب‌ترین روش زندگی در جهان و ایران است. در مقابل جاذبه‌های گوناگون، شهر دافعه‌هایی از جمله اختلافات شدید طبقاتی، انواع آلودگی‌ها، افزایش جرم و جنایت و غیره را نیز دارد. نبود و کاهش امنیت امروزه یکی از مهم‌ترین مشکلات شهری است که تأثیرات مخربی بر زندگی سکنه شهر به ویژه اقشار آسیب‌پذیر (کودکان، معلولان، بانوان) دارد. بانوان ایرانی که سابقاً فعالیت‌های اجتماعی خارج از منزل کمتری نسبت به مردان داشته‌اند، در سال‌های اخیر فعالیت‌های اجتماعی خود را افزایش داده‌اند. این تلاش با وجود تهدیدهای بالقوه امنیت فردی با سرعت کمی در حال رشد است. در این راستا مدیریت شهری باید شرایط را برای برآوردهای برابر با زنان و مردان در محیط‌های شهری مهیا کند. زن‌ها نباید به دلیل جنسیت خود از ورود به برخی از مکان‌ها بازمانند یا قواعدی خاص برای حضور در فضاهای عمومی بر آن‌ها تحمیل شود (نادری، ۱۳۹۲:۲۳۸)

نبود و کمبود امنیت به صورت کلی باعث کاهش پویایی جامعه می‌شود و با توجه به آسیب‌پذیرتر بودن زنان نسبت به مردان، این کاستی باعث می‌شود که بانوان نسبت به فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی دلسرد شده و در محدوده خانه‌ها باقی بمانند. این مسئله نه تنها از منظر حقوق بشر و حقوق زن ناپسند محسوب می‌شود، بلکه آسیب‌پذیری اقتصادی و اجتماعی شهری را در پی خواهد داشت؛ زیرا زنان نیمی از جمعیت شهری کشور را تشکیل می‌دهند.

البته باید توجه داشت که یک فاکتور به تنهایی باعث کاهش یا افزایش عمومی امنیت نمی‌شود و مجموع عوامل از جمله شرایط فردی، فرهنگ غالب، وضعیت اقتصادی، نحوه مدیریت و غیره بر این احساس اثر می‌گذارند. با این وجود در پژوهش حاضر برای پژوهش یکی از مهم‌ترین فاکتورها، حقوق و قوانین شهری، انتخاب شده است.

این پژوهش با انتخاب دو منطقه ۳ و ۱۳ از کلانشهر تهران به عنوان مطالعه موردی در پی بررسی ابعاد حقوقی امنیت شهری زنان در ایران است. برای این مطالعه ۲ سوال مرتبط هم طرح شده است:

۱. قوانین و مقررات شهری امنیت زنان را چگونه و تا چه اندازه مد نظر قرار داده‌اند؟
۲. بانوان ساکن و شاغل در مناطق ۳ و ۱۳ شهرداری تهران تا چه اندازه از نحوه اجرای قوانین مرتبط با امنیت شهری زنان رضایت دارند؟

بر اساس تئوری نیازها در هرم مازلو (۱۹۶۸)، امنیت یکی از نیازهای ضروری و پایه‌ای برای تعالی انسان تلقی می‌شود؛ درست شبیه نیازهای فیزیولوژیک انسان که برای تداوم حیات ضرورت دارد و ارتقاء این مولفه بر سلامت و سعادت انسان‌ها و در نتیجه بر جامعه تاثیر مستقیم می‌گذارد. (بمانیان، ۱۳۸۸: ۵۰) طبق گزارش ۱۹۹۸ سازمان بهداشت، امنیت یک حق بنیادین و پیش نیاز برای ابقا و ارتقاء رفاه و سلامت مردم است.

از نظر هاوارد عوامل زیادی برای عکس العمل نشان دادن مردم به ترس وجود دارند، اما برخی از این عوامل نقش بیشتری دارند از جمله: جنسیت، سن، تجربه‌های گذشته در مورد جرم، محیط و جغرافیا، قومیت و فرهنگ و سایر متغیرها. اما جنسیت به عنوان مهم‌ترین عامل شخصیتی در درک امنیت محسوب می‌گردد. نوع جنایت و حس امنیت در مورد زنان و مردان متفاوت است، اما عموماً زنان ترس بیشتری را حس می‌کنند تا مردان، گرچه ممکن است کمتر از مردان قربانی شوند. (الیاس زاده مقدم، ۱۳۸۹: ۴۵) الیزابت جانسون در کنفرانسی تحت عنوان «ساختن مکان‌هایی امن تر و امنیت زنان در شهرها» در نوامبر ۲۰۰۵ در لندن معتقد بود، برای داشتن یک استراتژی موفق بلندمدت و بهبود احساس امنیت زنان، نیاز به آموزش مردم هم هست زیرا ممکن است که مردم اجازه استفاده راحت از فضاهای عمومی را به زنان ندهند. (بمانیان، ۵۵ و ۵۴: ۱۳۸۸)

جان لنگ اعتقاد دارد که زندگی انسان در محیطی فرهنگی جریان دارد اما در عین حال برخی از قابلیت‌های محیط کنترل کننده، رفتار انسان را به میزان زیادی تحت تاثیر قرار می‌دهد. قابلیت‌های محیط بعضی رفتارها را حمایت می‌کنند و رفتارهای دیگر را محدود می‌سازند (قهرمانی، ۱۳۸۸: ۲۴). ولنتیان در رابطه با امنیت زنان در شهر در ۱۹۹۰ ده استراتژی طراحی را پیشنهاد داد که عموماً درباره موقعیت، قابلیت دید به خصوص در ورودی‌ها، نورپردازی، نقاشی دیوارها، پل‌های عابر پیاده، کوچه‌ها و راه‌های زیرگذر، منظره سازی، توسعه کف سازی‌ها و کنج‌ها و زاویه‌ها است. وی رویکردش را در محیط اجتماعی هم بست داد و ذکر کرد: زنان با حضور بالفعل و بالقوه دیگران احساس امنیت بیشتری می‌کنند. (الیاس زاده مقدم، ۱۳۸۹: ۴۶)

جرج کیلینگ و جیمز ویلسون در یک مقاله معروف در ماهنامه آتلانتیک در مارس ۱۹۸۲، با عنوان «پنجره‌های شکسته شده: پلیس و امنیت محله‌ها» بر این باورند که غفلت‌های کوچک مقیاس، همچون بر جای گذاشتن یک پنجره

شکسته و تعیبه نشده، گویای زوال و بی تفاوتی است که حتی موجب تشویق رفتارهای ضداجتماعی بسیار زیادی می شود و این مسئله سرانجام به جرم و جنایت های بزرگ تر می انجامد. (خانی، ۱۳۹۰: ۲۸)

جین جیکوبز در کتاب زندگی و مرگ شهرهای بزرگ آمریکا، به مسئله امنیت و عوامل بازدارنده فضایی و کالبدی شهرها و محلات اشاره می نماید. وی بیان می کند که آرامش فضای شهری از ابتدا به وسیله پلیس تامین نمی شود ولی با حضور پلیس تضمین می شود. از نظر وی آرامش فضای شهری از ابتدا به وسیله شبکه ناخودآگاه و پیچیده اجتماعی و استانداردهای موجود میان مردم حفظ می شود (قهرمانی، ۱۳۸۸: ۲۶). جیکوبز همچنین معتقد بود که «اگر خیابان های شهر از وحشیگری و ترس در امان باشند، شهر از وحشیگری و ترس در امان است». هنگامی که گفته می شود شهر خطرناک است، در اصل آنچه مورد نظر است این است که در خیابان های آن احساس امنیت نمی شود (جین جیکوبز، ۱۹۶۱: ۱۵۱). نظریه انتخاب منطقی بیان کننده این است که معمولاً انگیزه های مجرمان برای انتخاب مکان و زمان جرم بر اساس هزینه ها و خطرها در تقابل با پاداش ها و دستاوردها می باشد و در نهایت اقدام به گزینش آن تصمیمی می کنند که حداکثر سود و حداقل ضرر برای آن ها در پی داشته باشد. در این راستا محیط به عنوان ابزاری مورد توجه قرار می گیرد که پیشاپیش به مجرمان کمک می کند تا مکانی مناسب برای انجام جرم خود انتخاب کنند (خانی، ۱۳۹۰: ۳۰).

برخی از فضای امن به «فضای قابل دفاع» یاد می کنند؛ فضایی که اشخاص بیشتر در آن فعالیت می کنند و احساس امنیت بیشتری از آن درک می شود و کمتر به فعالیت های مجرمانه اجازه وقوع داده می شود (الیاس زاده مقدم، ۱۳۸۹: ۴۴) مردم وقتی در معرض دید هستند یا صدای شان شنیده می شود، احساس امنیت بیشتری دارند (همان، ۴۷). اسکار نیومن (۱۹۷۳) نیز در کتاب مردم و طراحی در شهر پرخشونت، نظریه فضای قابل دفاع را مطرح می کند و پیشنهاد تغییر ساختار محیط شهری را به گونه ای می دهد که جامعه نه توسط پلیس بلکه توسط افرادی که در عرصه هایی خاص سهیم اند، تعریف می شود (قرایی، ۱۳۸۹: ۱۹).

یکی از جدیدترین رویکردهای امنیت محیطی با عنوان اختصاری CPTED^۱ به معنای پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیط می باشد و ترکیبی از نظریات قبلی از جمله نظریات جین جیکوبز و ولتاین می باشد. رویکرد حاضر این امکان را فراهم می کند تا به طراحی کالبدی شهر از طریق طرح کالبدی ساختمان و طراحی پلان

۱. Crime Prevention Through Environmental Design

و دسترسی به سایت های جرم خیز، بتوان از ایجاد محیط های مناسب برای جرم و جنایت، پرهیز کرد (پور جعفری، ۱۳۸۷:۷۵).

گزارش برنامه اسکان سازمان ملل با عنوان توانمندی های جنسیتی برای آینده شهری بیان داشته که مقام های محلی و مدیران شهر نقش اساسی در پیش بینی و کاهش جرم در رابطه با زنان دارند و این کاهش جرایم از طریق سیاست های پیشگیری از جرم، آموزش، توسعه خدمات و سکونتگاه ها و بهبود محیط فیزیکی شهرها برای افزایش امنیت امکان پذیر است (UN HABITATS, ۲۰۱۳).

در گزارش اسکان حقوق بشر با عنوان تخمین جهانی امنیت زنان، بیان شده است که: امنیت زنان به معنای جامعه ای امن تر و سالم تر برای همه است. این گزارش، امنیت را روندی مشارکتی معرفی کرده که بر تغییر عادات اجتماعی، الگوهای کنش اجتماعی، ارزش ها، پوشش و آموزش دهی هایی که به صورت قابل توجهی کیفیت زندگی در یک جامعه را برای همه ی اعضای آن بهبود می بخشد، تمرکز دارد و نتایج طبیعی تلاش هایی که با مشکلات مربوط به ساختار خانواده، روابط، فقر، تبعیض یا پایان دادن به خشونت های جنسی مواجه هستند، ساخت یک جامعه سالم و امن وظیفه همه است (UN HABITATS, ۲۰۱۳).

پیشینه تحقیق:

آقای محسن کلانتری و آیت الله آیت در مقاله خود تحت عنوان تاثیر شرایط محیطی بر وقوع بزهکاری و راهکارهای پیشگیری از آن در سال ۱۳۸۶ در شهر تهران به این نتیجه رسیده است که برخی شرایط محیطی و تسهیل کننده برای ارتکاب جرم باعث شده است تا مجرمین در انتخاب زمان و مکان انجام رفتار مجرمانه خود سنجیده و منطقی عمل نمایند و با توجه به خصیصه های تاریکی، روشنایی، خلوتی و شلوغی مرتکب بزهکاری شوند (کلانتری و آیت، ۱۳۸۶).

آقای محمدرضا بمانیان و همکاران در مقاله امنیت تردد زنان در فضاهای شهری و سنجش مشارکتی آن ها در بخش مرکزی شهر تهران در سال ۱۳۸۷ به این نتیجه رسیده است که هرچه تردد زنان در فضاهای بررسی شده بیشتر بوده، احساس امنیت بیشتر بوده است و بالعکس. همچنین در سنجش عوامل موثر بر احساس ناامنی در حین پیاده روی وجود افراد بلا تکلیف (جمعیت منفعل و غیر پویا) و تردد سواره (موتورسیکلت) در پیاده روها از عوامل اصلی ناامنی عابران پیاده محسوب می شد (بمانیان و همکاران، ۱۳۸۷).

دکتر فیض الله نوروزی و خانم سارا فولادی سپهر در مقاله خود تحت عنوان بررسی احساس امنیت اجتماعی زنان ۱۵ تا ۲۹ ساله شهر تهران و عوامل اجتماعی

موثر بر آن در سال ۱۳۸۸ به این نتیجه رسیده‌اند که متغیرهای احساس امنیت محل سکونت، پایگاه اقتصادی و اجتماعی و احساس نظم اجتماعی تاثیر مثبت و مستقیم و متغیر پایبندی مذهبی تاثیر منفی و معکوسی بر احساس امنیت اجتماعی زنان دارند (نوروزی و فولادی، ۱۳۸۸).

دکتر سید نصرالدین الیاس زاده مقدم و الهام ضابطیان در مقاله خود تحت عنوان بررسی شاخص‌های برنامه ریزی شهری موثر در ارتقای امنیت زنان در فضاهای عمومی با رویکرد مشارکتی نمونه موردی بخش مرکزی شهر تهران در سال ۱۳۸۹ به این نتیجه رسیده‌اند که هرچه تردد زنان در پهنه‌های مورد مطالعه بیشتر بوده است، میزان احساس امنیت بیشتری داشته‌اند. همچنین از حاصل تحقیقات خود به این اصل دست یافته‌اند که با افزایش میزان خوانایی و آشنایی فضا، ارتقای شهرت (خوشنامی یا بدنامی) فضاها، نظارت بر فضا و دسترسی به امداد، ارتقای حیات شبانه فضا و کارآیی حمل و نقل عمومی میزان احساس امنیت درک شده از فضا افزایش می‌یابد (الیاس زاده مقدم و ضابطیان، ۱۳۸۹).

فریبا قرایی و همکاران در مقاله بررسی و سنجش حس امنیت در مناطق مختلف شهری نمونه موردی مناطق ۲ و ۱۱ تهران در سال ۱۳۸۹ به این نتیجه رسیده‌اند که تفاوت معناداری میان میزان حس امنیت در دو محله بالای شهر و مرکز شهر تهران وجود ندارد. همچنین امنیت در شب و روز برای مردان و زنان مناطق شمالی شهر در هنگام شب و روز متفاوت است ولی در مناطق مرکزی تفاوتی در میزان حس امنیت زنان و مردان مشاهده نمی‌گردد و شب هنگام، امنیت برای خروج از منزل برای آنان به یک میزان کاهش می‌یابد (قرایی و همکاران، ۱۳۸۹).

دکتر محسن نیازی و همکاران در مقاله خود تحت عنوان تبیین عوامل اجتماعی و فرهنگی موثر بر احساس امنیت زنان مطالعه موردی: زنان ساکن در مناطق (۲ و ۱) تهران و مناطق (۲۰ و ۱۹) جنوب تهران در سال ۱۳۹۰ به این نتیجه رسیدند که رابطه معناداری بین متغیرهای اجتماعی و فرهنگی از جمله مهارت زندگی، سرمایه اجتماعی، هویت ملی، سرمایه فرهنگی و پایگاه اجتماعی - اقتصادی و... با مقوله احساس امنیت اجتماعی زنان در مناطق شمال و جنوب شهر تهران وجود دارد (نیازی و همکاران، ۱۳۹۰).

اداره کل بانوان معاونت امور اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران در گزارش و درس آموخته‌های طرح اجتماع محور کاهش خطرپذیری بانوان در زندگی شهری در سال ۱۳۹۲ در شهر تهران به این نتیجه رسیده است که گسترش شهری در صورتی که تنها برای افزایش سود سرمایه داران و شرکت‌های پیمان کاری در کوتاه مدت

باشد، منفعت گروه‌های اجتماعی دیگر ضرورت به نظر نمی‌رسد و این گسترش صرفاً علیه ساکنین شهر و به ویژه قشر آسیب پذیرتر زنان است. به علاوه برای افزایش امنیت اقدام‌های نیروی انتظامی و پلیس به تنهایی کافی نیست و مشارکت مردمی از طریق آموزش‌های گروهی الزامی است (اداره کل بانوان، ۱۳۹۲).

روش پژوهش

روش تحقیق مورد استفاده در این پژوهش، روش توصیفی تبیینی است؛ زیرا از یک سو قصد دارد تا حقوق و قوانین شهری مرتبط با امنیت زنان را بررسی کند و از سوی دیگر کیفیت تاثیر اجرای این قوانین بر احساس امنیت زنان را مطالعه می‌کند تا به کارآمدی یا ناکارآمدی آن‌ها پی ببرد.

روش جمع آوری اطلاعات اسنادی و میدانی است. نخست با رجوع به منابع کتابخانه‌ای، اطلاعات مرتبط با قوانین و مقررات مرتبط با امنیت زنان فیش برداری، جمع آوری و تجزیه و تحلیل شد. سپس در بخش مطالعه میدانی پرسشنامه‌ها به صورت بسته تهیه شده و بین زنان مناطق ۳ و ۱۳ پخش شده است. حجم نمونه مورد نیاز با استفاده از فرمول کوکران برای هر منطقه ۳۸۳ مورد محاسبه و نتیجه‌های حاصل از آن توسط نرم افزار اس.پی.اس.اس و اکسل تحلیل شد.

تعریف مفاهیم

حقوق و قوانین شهری: به عقیده برخی صاحب‌نظران، حقوق شهری که موضوع آن روابط مردم شهر با شهرداری، حقوق و تکالیف آن‌ها در برابر یکدیگر و اصول و هدف‌ها و وظایف و روش انجام آن‌ها و همچنین نحوه اداره امور شهر و کیفیت نظارت شهرداری بر رشد موزون و هماهنگ شهر است را می‌توان به عنوان یکی از شاخه‌های منشعب از حقوق اساسی اداری و جزو زیرمجموعه حقوق داخلی محسوب نمود (کامیار، ۱۳۸۹: ۲۲).

امنیت شهری زنان: امنیت در فضاهای شهری از دیدگاه‌های متنوعی مطالعه شده است. عوامل بسیار گسترده‌ای بر امنیت شهری تأثیر گذارند. هر چند بیشتر تحقیق‌ها در رابطه با امنیت شهر بر پایه طراحی‌های محیطی واقع شده‌اند اما موارد اجتماعی، اقتصادی و سیاسی نیز از قلم نیفتاده‌اند. امنیت از شاخصه‌های کیفی زندگی در شهرهاست و آسیب‌های اجتماعی از مهم‌ترین پیامدهای امنیت به شمار می‌روند. در این میان فضاهای شهری از جمله مؤلفه‌هایی هستند که نابهنجاری‌های اجتماعی در بستر آن به وقوع می‌پیوندد (احمدی، ۱۳۹۰: ۳).

امنیت زنان در قوانین و مقررات شهری ایران:

با بررسی قوانین و مقررات شهری می‌توان دریافت که حقوق شهری در ایران تا چه اندازه به مسئله امنیت زنان در شهر اهمیت داده شده است. در یک طبقه بندی اسنادی قوانین و مقررات مربوط به تامین امنیت فردی به ویژه زنان را به دو دسته تقسیم کرد. نخست قوانین و مقررات مربوط به حوزه عملکرد شهرداری و دوم قوانین و مقررات مربوط به حوزه عملکرد دولت.

مطالعه در این دو دسته قوانین نشان داد که در قوانین شهرداری اشاره مستقیم چندانی به مسئله امنیت زنان و راهکارهای حقوقی آن نشده است و تنها در یک مورد به صورت جزئی این مسئله مورد اشاره قرار گرفته است. این قوانین به صورت غیر مستقیم این مسئله را تا اندازه‌ای در نظر داشته‌اند.

دسته دوم قوانین و مقررات مربوط به حوزه عملکرد دولت است که می‌توان به منشور حقوق شهروندی اشاره کرد. این منشور به طور مستقیم مسئله امنیت زنان را مورد توجه قرار داده و تاکید بیشتری بر آن داشته است. این قوانین و مقررات در ادامه بررسی می‌شوند.

الف) قوانین و مقررات مربوط به حوزه عملکرد شهرداری

الف-۱) ضوابط و مقررات طرح‌های به سازی و نوسازی

در این بخش به بررسی ضوابط شهرسازی که در کتاب راهنمای طراحی فضاهای شهری در ایران، وزارت مسکن و شهرسازی، معاونت شهرسازی و معماری، دبیرخانه شورای عالی شهرسازی و معماری که توسط جهان‌شاه پاکزاد گردآوری شده است، می‌پردازیم و سعی شده آن دسته از ضوابطی که به گونه‌ای با امنیت شهروندان در سطح شهر در رابطه بوده‌اند را بیاوریم. در این قوانین هیچ اشاره‌ای به مقوله امنیت به صورت عام و امنیت بانوان به صورت خاص نشده است؛ اما به صورت کلی ضوابط و مقرراتی که نتیجه آن‌ها ایجاد امنیت برای زنان است، در این قوانین مورد اشاره بوده است. ضوابط و مقررات مربوط به این مسئله عبارتند از:

ضوابط مربوط به ورودی محله

۱. ایجاد گشادگی در ورودی محله مجاز نمی‌باشد.
۲. طرح کف، طول و نحوه استقرار مبلمان در ورودی نمی‌بایست حرکت مستقیم و متصل پیاده را در خیابان اصلی مخدوش نماید.
۳. استقرار پوشش گیاهی نباید وضوح کالبدی ورودی را از بین ببرد.

۴. تامین روشنایی فضای ورودی سرپوشیده در شب الزامی است.

۵. روشنایی فضای ورودی غیر سرپوشیده محله ۵ لوکس می باشد.

۶. حداقل نور لازم برای ورودی های سرپوشیده ۱۵ لوکس می باشد.

این ضوابط بر این نکته تاکید دارند که محله ها حالت دعوت کننده برای فرد خارجی را نداشته باشند و در صورتی که این امر اجرا شود، ساکنین محله بیشتر یکدیگر را می شناسند و در نتیجه رابطه های رو در رو، افراد مجرم از دست زدن به خلاف در محله ها خودداری می کنند؛ به علاوه وجود نور کافی و دید مناسب در ورودی محله باعث می شود که امنیت بانوان افزایش یابد.

ضوابط مربوط به میدان شهری و جلوخان:

۱. استقرار حداقل یک کاربری فعال در شب (رستوران، سینما و...) در هریک از بدنه های میدان الزامی است.

۲. حداقل از فاصله ۵۰متری محل اتصال راه به میدان، وقایع داخل میدان باید قابل مشاهده باشد.

۳. شکل میدان شهری و جلوخان دارای گوشه ها و زوایای پنهان نباشد.

۴. ایجاد پوشش گیاهی متراکم و به صورت حجمی در فضای وسط میدان شهری و جلوخان مجاز نمی باشد.

۵. روشنایی عمومی هیچ بخشی از میدان نباید از حد استاندارد برای روشن ترین پیاده روهای معابر اطراف کمتر باشد.

قرار دادن کاربری های فعال در شب باعث افزایش حضور مردم می شود و در نتیجه وجود چشم ها در خیابان شرایط برای اعمال مجرمانه نامناسب می شود و امنیت شهروندان و از آن جمله بانوان افزایش می یابد. اشاره به وجود نور کافی و نبود زاویه و کنج هم تاکید مجددی بر لزوم دید مناسب است. هرچه دید مناسب تر باشد، امنیت افزایش می یابد.

ضوابط مربوط به خیابان شهری

۱. حداکثر فاصله میان کاربری ها و فعالیت های شبانه (رستوران، تئاتر و...) ۲۵۰ متر می باشد.

۲. از متروک ماندن واحدهای تجاری مجاور خیابان شهری برای مدت بیش از ۲ سال جلوگیری به عمل آید.

۳. برای احداث ایستگاه اتوبوس نباید به عرض مفید پیاده رو تجاوز شود.

۴. حداکثر فاصله ایستگاه های اتوبوس در خیابان شهری ۸۰۰ متر می باشد.

۵. تداوم حرکت عابر پیاده و دوچرخه، در تقاطع‌ها حفظ شود.
۶. حداقل عرض مفید برای پیاده رو در خیابان‌های شهری ۴ متر است.
۷. تجاوز پلکان و ورودی بناها به داخل حریم پیاده رو ممنوع است.
۸. عملیات ساختمانی نیمه کاره در بدنه خیابان نمی‌بایست بیش از یک سال معلق بماند.
۹. بافت مصالح کف پیاده رو می‌بایست کاملاً غیر لغزنده باشد.
۱۰. در انتخاب و استقرار پوشش گیاهی می‌بایستی تغییرات فصلی و رشد تدریجی گیاه یا درخت در نظر گرفته شود.
۱۱. فاصله درختان از تقاطع و نبش خیابان می‌بایست بین ۱۲ تا ۱۵ متر باشد.
۱۲. تسهیلات ضروری (آبخوری، سطل زباله، سرویس بهداشتی، تلفن همگانی و...) در امتداد پیاده رو قرار داده شود.
۱۳. روشنایی تقاطع‌ها باید حداقل ۱۰ لوکس می‌باشد.
۱۴. روشنایی پیاده روها حداقل ۵ لوکس می‌باشد.
۱۵. شاخ و برگ درختان در امتداد خیابان مانع روشنایی لازم برای آن نشود.
۱۶. گوشه‌های پنهان موجود در بدنه خیابان می‌بایست هنگام شب از روشنایی حداقل ۵۰ لوکس برخوردار باشند.

همان‌طور که جیکوبز بیان کرده، امنیت یک شهر از امنیت خیابان‌های آن تامین می‌شود. وجود کاربری‌های متنوع و فعال در شب با رعایت اصول شهرسازی در کنار رعایت حریم عابر پیاده باعث می‌شود که شهروندان بیشتر به حضور در خیابان‌های شهری علاقه داشته باشند تا این که صرفاً از آن‌ها عبور کنند؛ در صورت رعایت سایر موارد که به افزایش دید اشاره دارند، در کنار افزایش حضور شهروندان می‌توان خیابان‌های امنی را داشت که مشوق حضور بیشتر زنان در شهر هستند.

ضوابط مربوط به کوچه و بن بست

۱. کاربری‌هایی که باعث جذب افراد غیر ساکن و خودروهای غیر محلی می‌باشند (مدرسه، اداره و...) باید حذف شوند.
۲. تسهیلات لازم جهت حضور و فعالیت مستمر کودکان، زنان، سالخوردگان و... باید تقویت گردد.
۳. دید مستقیم از یک سر کوچه به انتهای دیگر آن مجاز نیست.
۴. از ایجاد گوشه‌ها و کنج‌ها یا مسیرهای پنهان باید خودداری گردد.
۵. امکان رویت و کنترل فضای کوچه و بن بست در فواصل حداقل ۱۰ متری

باید وجود داشته باشد.

۶. نوع، ارتفاع، شکل و میزان تراکم پوشش گیاهی نباید به گونه‌ای باشد که گوشه‌های پنهان ایجاد شود.

۷. حداقل روشنایی لازم برای فضای کوچه یا بن بست ۱۴ لوکس است.

کوچه‌ها و بن بست‌هایی که هویت محلی دارند و سالمندان و کودکان با خیال راحت در آن‌ها وقت می‌گذرانند، دارای امنیت بالایی هستند و این از آن روست که خود سکنه از امنیت کوچه مراقبت می‌کنند. چنین کوچه‌هایی در صورت داشتن نور و دید کافی محلی مناسب برای انجام فعالیت‌های متعدد اجتماعی با امنیت بالا هستند و در نتیجه امنیت بانوان هم در آن‌ها تامین است.

الف-۲) امنیت شهری در قوانین شهرداری

۱. در ماده ۴۵ قانون شهرداری، وظایف انجمن شرح داده شده است که یکی از این وظایف، تصویب مقررات لازم برای اراضی غیرمحصور شهر از نظر بهداشت و آسایش عمومی و عمران و زیبایی شهر است.

۲. در ماده ۵۵ قانون شهرداری، وظایف شهرداری شرح داده شده است که وظیفه مرتبط با امنیت شهروندان در آن، مرتبط به جلوگیری از ایجاد و تاسیس کلیه اماکنی است که به نحوی از انحاء، موجب بروز مزاحمت برای ساکنان یا مخالف اصول بهداشت در شهرها است. شهرداری مکلف است از تأسیس کارخانه‌ها، کارگاه‌ها، گاراژهای عمومی، تعمیرگاه‌ها، دکان‌ها، همچنین مراکزی که مواد محترقه می‌سازند، اصطبل چارپایان و مراکز دامداری و به طور کلی تمام مشاغل و کسب و کارهایی که مزاحمت و سر و صدا ایجاد کنند یا باعث تولید دود، عفونت و تجمع حشرات و جانوران شوند، جلوگیری کند و در تخریب کوره‌های آجر، گچ، آهک پزی و خزینه گرمابه‌های عمومی که مخالف بهداشت است، اقدام نماید و با نظارت و مراقبت در وضع دودکش‌های اماکن، کارخانه‌ها و وسایل نقلیه که کار کردن آن‌ها دود ایجاد می‌کند، از آلوده شدن هوای شهر جلوگیری کند و هرگاه تاسیسات مذکور قبل از تصویب این قانون به وجود آمده باشند، آن‌ها را تعطیل کرده و اگر لازم باشد، آن‌ها را به خارج از شهر انتقال دهد.

وظیفه دیگر شهرداری، آسفالت کردن سواره روها، پیاده روهای معابر و کوچه‌های عمومی و همچنین ساختن خیابان‌ها و جوی‌ها و جدول‌های طرفین به هزینه شهرداری هر محل است. (افضلی، ۱۳۹۲: ۴۷)

همان‌طور که مشاهده می‌شود در دسته قوانین مصوب کشور مقوله امنیت بیشتر در مفهوم ایمنی ساخت و ساز به کار رفته است و تاثیر این ساخت و سازهای کالبدی

رابر زندگی روزمره مردم به صورت مستقیم مد نظر نگرفته‌اند. می‌توان گفت این مسئله یکی از ضعف‌های اساسی حقوق شهری و شهروندی در ایران است.

ب) قوانین و مقررات مربوط به حوزه عملکرد دولت

این منشور که در دولت یازدهم جمهوری اسلامی ایران و در چند ماه اول ارائه شد، آنگونه که در صفحه دوم آن بیان شده با هدف تجمیع، شناسایی و بیان حقوق شهروندی تنظیم شده و مفاد آن باید به گونه‌ای سازگار و هماهنگ با یکدیگر و با سایر قوانین و مقررات تفسیر و اجرا شود؛ به نحوی که هیچ یک از حقوق شهروندی شناسایی و احصاء شده دیگر را محدود نسازد و کرامت و منزلت انسانی همواره در بالاترین سطح ممکن مورد احترام و حمایت قرار گیرد.

در مورد پشتوانه اجرایی و قانونی آن هم این گونه آمده است: عدم رعایت حقوق شهروندی مقرر در قوانین و مقررات موجب تحقق ضمانت‌های قانونی نقض آن قواعد بوده و با مأمورین ناقض یا اهمال‌کننده در اجرای این قوانین یا مقررات، طبق قوانین و مقررات عمومی و به ویژه قوانین مربوط به تخلفات اداری و مقررات کیفری رفتار خواهد شد.

ماده ۳ متن منشور حقوق شهروندی مبین وظایف دولت به منظور عملی‌سازی و اجرای حقوق و آزادی‌های عمومی پیش‌بینی شده در قانون اساسی، قوانین عادی و متن منشور است. در ادامه بندهای ماده ۳ منشور حقوق شهروندی که به گونه‌ای با امنیت زنان در سطح شهر در ارتباط هستند را مورد بررسی قرار می‌دهیم:

فصل دوم متن منشور حقوق شهروندی - مهم‌ترین حقوق شهروندی بخش حیات، سلامت و زندگی شایسته: دو بند این فصل منشور، به صورت مستقیم لزوم وجود امنیت را برای شهروندان را متذکر شده‌اند.

ماده ۳ بند ۵: شهروندان حق دارند از محیط زندگی و کاری ایمن و عاری از آسیب‌های جسمی و روحی به آنان، برخوردار باشند.

ماده ۳ بند ۱۰: شهروندان از حق آزادی، امنیت فردی، روانی، شغلی، فرهنگی، اجتماعی، سرمایه‌گذاری، زندگی با ثبات، نظم و تمامی دیگر مصادیق قانونی و عرفی امنیت، برخوردار هستند. این حق قابل سلب شدن نیست و محدود شدن آن، تنها به موجب قانون امکان‌پذیر است.

فصل دوم متن منشور حقوق شهروندی - مهم‌ترین حقوق شهروندی بخش آسایش، رفاه، حمایت و تامین اجتماعی: چهار بند این بخش به صورت مستقیم تاکید قطعی به لزوم ایجاد جامعه‌ای عدالت‌محور دور از هر گونه تبعیض را الزامی

ماده ۳ بند ۷۷: دولت در تمامی تصمیمات و اقدامات خویش بایستی از هر گونه تصمیم و اقدامی که به فاصله طبقاتی و نابرابری اقتصادی دامن زده یا موجب تبعیض و محرومیت ناروا نسبت به شهروندان شود، خودداری نماید.

ماده ۳ بند ۷۹: هر گونه محروم یا محدود کردن یا ترجیح بین شهروندان در دسترسی آنان به خدمات عمومی، خدمات دولتی، خدمات بهداشتی و آموزش بر اساس عواملی نظیر رنگ، جنس، زبان، دین و مذهب و امثال آن ممنوع می باشد.

ماده ۳ بند ۸۰: دولت موظف است تدابیر عاجل و اجرایی لازم را برای رفع کلیه اشکال تبعیض ناروا، اتخاذ نماید. اجرای برنامه ها و اتخاذ تدابیر خاص حمایتی برای گروه هایی که از تبعیض ناروا رنج می برند، مشروط بر اینکه منجر به محرومیت دیگر گروه ها نگردد، مجاز است. کلیه شهروندان جمهوری اسلامی ایران در مقابل قانون برابرند و به طور یکسان و بدون تبعیض از حمایت قانون برخوردار هستند.

ماده ۳ بند ۸۱: کلیه شهروندان حق دارند که خدمات عمومی به آن ها به صورت برابر، منصفانه و در کوتاه ترین زمان ممکن، توسط نهادها و مؤسسات عمومی ارائه شود.

فصل دوم متن منشور حقوق شهروندی - مهم ترین حقوق شهروندی بخش خانواده، زنان، کودکان و کهنسالان: در این بخش دو بند در رابطه با مسئله امنیت زنان در زندگی شهری قابل تامل هستند، این دو بند از دو دیدگاه مختلف به بررسی موضوع زنان در شهر پرداخته اند. در بند اول با اینکه مسئله مذکور بیشتر مربوط به زندگی خصوصی زنان است ولی با قبول تفاوت های بین زن و مرد در صدد ایجاد برابری و تعادل در حقوق آن هاست. و منشور در بند دوم با قبول آسیب پذیری بالای زنان در صدد حمایت از آنان است و نهادهای رسمی از جمله دولت را موظف به حمایت از آنان می داند.

ماده ۳ بند ۹۹: دولت موظف است به حقوق زنان در تمامی جهات با توجه به موازین قانونی و در تمامی اشکال، از جمله در بهره مندی از زمینه های مساعد برای رشد شخصیت و احیای حقوق مادی و معنوی، در حمایت از مادران، و به ویژه در دوران بارداری و حضانت فرزندان، در حمایت از کودکان بی سرپرست، در حمایت قضایی متناسب در دادگاه صالح با هدف حفظ کیان و بقای خانواده، در بیمه خاص بیوه گان و زنان سالخورده و بی سرپرست و نیز در اعطای قیمومیت فرزندان به مادران شایسته در صورت نبودن ولی شرعی، را رعایت نماید.

ماده ۳ بند ۱۰۰: زنان حق دارند از بیمه های اجتماعی، امکانات مناسب

بهداشتی و پزشکی مخصوص زنان، مددکاری اجتماعی، توان بخشی جسمی و روانی دختران و زنان آسیب دیده در حدود قوانین و مقررات برخوردار باشند. در صورتی که زمینه های قانونی در جهت ایفای این حق وجود نداشته باشد، دولت موظف است با ارائه لوایح مناسب این زمینه را فراهم نماید.

فصل دوم- مهم ترین حقوق شهروندی بخش مبارزه با مواد مخدر: استفاده از مواد مخدر یک عامل تهدید کننده برای همه شهروندان محسوب می شود و اگر خود و خانواده شان به صورت مستقیم با آن درگیر نباشند، همیشه خطر برخورد با استفاده کنندگان از این مواد که تحت تاثیر روانگردان آنها ممکن است دست به اقدامات فاجعه آمیز و غیر قابل جبران بزنند، شهروندان را تهدید می کند. پس لزوم مبارزه با مواد مخدر برای امنیت همه شهروندان ضروری است. بند ۱۳۳ تأکیدی مستقیم است بر همین موضوع.

ماده ۳ بند ۱۳۳: دولت موظف است زمینه بهره مندی شهروندان از زندگی در محیطی عاری از مواد مخدر که دسترسی به این مواد ناممکن باشد را فراهم نماید. همچنین دولت با فراهم نمودن زمینه اقدامات اساسی جهت کنترل و انسداد مرزها، نسبت به گسترش تعامل بین المللی و استفاده از ظرفیت های دیپلماتیک جهت مصونیت کشور از ورود مواد مخدر اقدام نماید. دولت باید زمینه های بهره مندی شهروندان آسیب دیده از مواد مخدر از امکانات درمانی شایسته و بازتوانی و نیز امکانات بیمه ای شامل حمایت های اجتماعی پس از درمان، اشتغال، اوقات فراغت، ارائه خدمات مشاوره پزشکی، حمایت های حقوقی و اجتماعی و خانوادگی، از آنان را فراهم نماید.

همان طور که مشاهده می شود، منشور حقوق شهروندی در برخی بندها مانند بند ۵ و بند ۱۰ ماده ۳ به صورت مستقیم و در بعضی بندهای دیگر بند ۱۳۳ ماده ۳ به صورت غیر مستقیم به لزوم برقراری امنیت و عدالت برای زنان اشاره کرده است. به طور کلی مطالعه قوانین و مقررات شهری ایران در حوزه عملکرد شهرداری و دولت نشان می دهد که این مسئله به صورت راهبردی مورد توجه قانون گذار نبوده است. در قوانین و مقررات شهروندی این مسئله نادیده انگاشته شده است و هیچ ماده حقوقی آن را به طور مستقیم مورد توجه قرار نداده است. تنها با تفسیر برخی از مواد قوانین نوسازی و به سازی و سایر موضوعات می توان توجیه کرد که قانون گذار در این قوانین امنیت زنان را نیز تا اندازه ای در نظر داشته است. متن حقوق شهروندی که در دولت یازدهم و اخیراً به تصویب رسیده است بیشتر از قوانین شهروندی امنیت زنان را در کانون توجه قرار داده است. اما ضعف اصلی

ضوابط و مقررات مربوط به حوزه عملکرد دولت این است که قوانین حوزه امنیت زنان در زندگی شهری راهبردی نیستند و تنها به صورت تئوری کلی در قالب منشور یا قوانین مادر به آن‌ها اشاره شده است.

یافته‌های مطالعه پیمایشی

با بررسی قوانین و مقررات شهری گویه‌هایی جهت مطالعه پیمایشی امنیت شهروندی بانوان ساکن و شاغل در منطقه‌های ۳ و ۱۳ به دست آمد. این گویه‌ها در قالب پرسشنامه‌ای تدوین و در جامعه آماری تعیین شده، تکمیل و جمع آوری گردید.

جامعه آماری پژوهش حاضر به زنان شاغل و ساکن در مناطق ۳ و ۱۳ محدود می‌شود. رابطه کوکران یکی از رابطه‌های مورد استفاده برای برآورد حجم نمونه در متغیرهای کیفی است. به علت ویژگی خاص این رابطه، با دخالت دادن حجم جامعه مورد مطالعه، می‌توان نمونه منطقی تری از آن به دست آورد. طبق آمار مربوط به سرشماری سال ۱۳۹۰، جمعیت بانوان منطقه ۳ برابر با ۱۶۸۶۴۰ نفر و منطقه ۱۳ برابر با ۱۴۲۷۶۹ نفر بوده و در نتیجه حجم نمونه برای هر منطقه برابر با ۳۸۳ مورد محاسبه شد.

بر این اساس میزان حجم نمونه برای هر منطقه ۳۸۳ به دست آمد و این تعداد پرسشنامه به طور تصادفی بین بانوان ساکن و شاغل در مناطق ۳ و ۱۳ تهران پخش و جمع آوری شد که از این تعداد ۳۵۰ پرسشنامه برای هر منطقه کامل و قابل تحلیل بود.

اکنون با تجزیه و تحلیل این گویه‌ها، یافته‌های تحقیق مشخص می‌شوند:

آگاهی بانوان از قوانین و مقررات مرتبط با امنیت شهروندی خود: نخستین گویه مربوط به میزان آگاهی بانوان از قوانین و مقررات مرتبط با امنیت شهروندی شان بود. نتیجه‌های به دست آمده حاکی از آگاهی اندک بیشتر بانوان نسبت به قوانین و مقررات مرتبط با امنیت شهروندی خودشان است. به طوری که تنها ۱۰ درصد از آن‌ها بیان داشته‌اند که آگاهی زیادی نسبت به قوانین دارند و در مقابل ۵۲ درصد آن‌ها اذعان کرده‌اند که آگاهی شان از این قوانین کم یا بسیار کم است.

جدول شماره ۱: میزان آگاهی بانوان از قوانین و مقررات مرتبط با امنیت ایشان در مناطق ۳ و ۱۳ تهران

بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم
۲٪	۸٪	۳۸٪	۳۳٪	۱۹٪

منبع: پرسشنامه های میدانی

رابطه بین حس امنیت بانوان نسبت به منطقه سکونت یا اشتغال

آنان: از بررسی رابطه بین حس امنیت بانوان نسبت به منطقه سکونت یا اشتغال آنان در می یابیم که بیشتر بانوان هر دو منطقه گاهی اوقات احساس ناامنی می کنند. درباره دیگر فراوانی های مرتبط با حس امنیت تفاوت های اندکی بین دو منطقه وجود دارد. از آمار به دست آمده در می یابیم که نابرابری فضایی تاثیر قابل توجهی بر میزان احساس امنیت بین بانوان منطقه ۳ و ۱۳ نگذاشته است.

جدول شماره ۲: رابطه بین میزان حس ناامنی و منطقه اشتغال یا سکونت بانوان بین نواحی ۳ و ۱۳

منطقه	همیشه	بیشتر اوقات	معمولا	گاهی اوقات	هرگز
۳	۴٪	۱۲٪	۱۴٪	۶۶٪	۴٪
۱۳	۱۰٪	۲۰٪	۱۸٪	۴۴٪	۸٪

منبع: پرسشنامه های میدانی

بانوان ساکن یا شاغل در نواحی ۳ و ۱۳ چه عواملی را زمینه ساز

ناامنی خود می دانند:

در مورد گویه مربوط به علل و عوامل ناامنی بیشتر بانوان هر دو منطقه بر این باورند که فرهنگ نامناسب مهم ترین و طراحی نامناسب محیطی کم اهمیت ترین عامل تاثیر گذار بر عدم امنیت است.

جدول شماره ۳: عوامل زمینه ساز ناامنی از نظر بانوان ساکن یا شاغل در نواحی ۳ و ۱۳

	فرهنگ نامناسب	طراحی نامناسب محیطی	اجرای سلیقه ای و نامناسب قوانین	نبود نهاد امنیتی	نبود قوانین
بسیار زیاد	۵۸٪	۳۰٪	۳۶٪	۲۹٪	۴۰٪
زیاد	۲۵٪	۲۸٪	۳۵٪	۳۰٪	۳۵٪
متوسط	۸٪	۲۹٪	۱۹٪	۲۴٪	۱۳٪
کم	۶٪	۱۰٪	۶٪	۶٪	۸٪
بسیار کم	۳٪	۳٪	۴٪	۱۱٪	۴٪

منبع: پرسشنامه های میدانی

رایج ترین انواع آزار و اذیت های خیابانی: در رابطه با رایج ترین انواع آزار و اذیت های خیابانی نتیجه به دست آمده از پرسشنامه ها در جدول پایین خلاصه شده است:

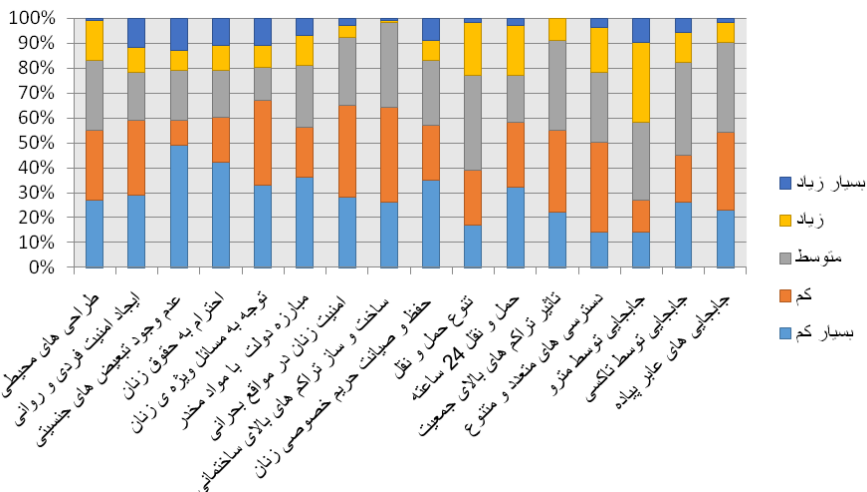
جدول شماره ۴: رایج ترین آزار و اذیت های خیابانی علیه بانوان ساکن و شاغل مناطق ۳ و ۱۳

منطقه	نوع آزار و اذیت	هرگز	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد
۳	متلك گویی و بددهنی	۰٪	۲۴٪	۳۲٪	۲۴٪	۲۰٪
	آزارهای جسمی	۶۰٪	۲۶٪	۱۰٪	۲٪	۲٪
	ضرب و شتم	۹۰٪	۱۰٪	۰٪	۰٪	۰٪
	دزدی و خفت گیری	۸۲٪	۱۸٪	۰٪	۰٪	۰٪
۱۳	متلك گویی و بددهنی	۸٪	۱۰٪	۲۴٪	۳۸٪	۲۰٪
	آزارهای جسمی	۵۴٪	۱۴٪	۲۴٪	۴٪	۴٪
	ضرب و شتم	۸۴٪	۱۲٪	۴٪	۰٪	۰٪
	دزدی و خفت گیری	۶۸٪	۲۴٪	۶٪	۰٪	۲٪

منبع: پرسشنامه های میدانی
با در نظر گرفتن فراوانی انواع آزار و اذیت های خیابانی در منطقه ۳ و ۱۳ در می یابیم که ضرب و شتم و دزدی و خفت گیری میزان کمی از این آزار و اذیت ها را تشکیل می دهند و در این زمینه امنیت نسبی برای بیشتر بانوان فراهم است. میزان تاثیر گذاری قوانین مرتبط با امنیت بانوان از نظر بانوان ساکن مناطق ۳ و ۱۳:
در پرسشنامه تبیین شده از بانوان ساکن و شاغل هر دو منطقه خواسته شد تا میزان تاثیر گذاری هر یک از قوانین مرتبط با شاخص های فوق بر امنیت شان را مشخص نمایند. بنا بر نتایج به دست آمده بانوان بر این باورند که هیچ یک از قوانین شهری و شهرودی مرتبط با شاخص های فوق به صورت کامل تاثیر گذار نیستند. در این میان قوانین مرتبط با عدم وجود تبعیض های جنسی از کمترین کارکرد و قوانین مرتبط با جابه جایی توسط مترو از بیشترین کارکرد در راستای امنیت بانوان برخوردارند.

نمودار شماره ۱: میزان تاثیر گذاري قوانين مرتبط با امنيت بانوان در عمل از نظر بانوان ساکن مناطق

۳ و ۱۳

منبع: پرسشنامه های میدانی

از مقایسه میانگین پاسخ های مناطق ۳ و ۱۳ به میزان تاثیر گذاري قوانين مرتبط با امنيت بانوان در شهر نتیجه می گیریم که در اکثر موارد بانوان هر دو منطقه در طیف کوکران نحوه اجرای قوانين را کمتر از ۳ یعنی متوسط می دانند. اعداد به دست آمده از دو منطقه تفاوت جزئی با هم دارند که می توان گفت تقریباً مثل هم هستند و احساس مشابهی دارند. تنها در مورد رعایت قوانين مرتبط با حمل و نقل مترو پاسخ بانوان هر دو منطقه بالای عدد ۳ بوده است. در رابطه با چگونگی اجرای قوانين مرتبط با تنوع حمل و نقل نیز بانوان منطقه ۱۳ رضایت بیشتری داشته اند و میانگین پاسخ آنان در طیف کوکران متوسط یا همان ۳ بوده است.

جدول شماره ۵: میانگین پاسخ بانوان منطقه ۳ و ۱۳ بر میزان تاثیر گذاري قوانين مرتبط با امنيت

بانوان در شهر

متغیر	منطقه	میانگین	نتیجه در طیف کوکران
طراحی های محیطی	۳	۲,۲۸۰۰	کم
	۱۳	۲,۴۴۰۰	کم
ایجاد امنیت فردی و روانی	۳	۲,۲۸۰۰	کم
	۱۳	۲,۶۴۰۰	کم

کم	۲,۰۸۰۰	۳	عدم وجود تبعیض های جنسیتی
کم	۲,۴۴۰۰	۱۳	
کم	۲,۰۶۰۰	۳	احترام به حقوق زنان
کم	۲,۵۴۰۰	۱۳	
کم	۲,۱۲۰۰	۳	توجه به مسائل ویژه زنان
کم	۲,۵۰۰۰	۱۳	
کم	۲,۱۶۰۰	۳	مبارزه دولت با مواد مخدر
کم	۲,۵۲۰۰	۱۳	
کم	۲,۲۶۰۰	۳	امنیت زنان در مواقع بحرانی
کم	۲,۱۰۰۰	۱۳	
کم	۲,۰۴۰۰	۳	ساخت و ساز تراکم های بالای ساختمانی
کم	۲,۲۲۰۰	۱۳	
کم	۲,۱۲۰۰	۳	حفظ و سیانت حریم خصوصی زنان
کم	۲,۵۶۰۰	۱۳	
کم	۲,۳۸۰۰	۳	تنوع حمل و نقل
متوسط	۳,۰۰۰۰	۱۳	
کم	۲,۱۸۰۰	۳	حمل و نقل ۲۴ ساعته
کم	۲,۵۴۰۰	۱۳	
کم	۲,۳۰۰۰	۳	تاثیر تراکم های بالای جمعیت
کم	۲,۳۴۰۰	۱۳	
کم	۲,۵۸۰۰	۳	دسترسی های متعدد و متنوع
کم	۲,۶۶۰۰	۱۳	
متوسط	۳,۱۸۰۰	۳	جا به جایی توسط مترو
متوسط	۳,۰۴۰۰	۱۳	

کم	۲,۴۶۰۰	۳	جا به جایی توسط تاکسی
کم	۲,۶۰۰۰	۱۳	
کم	۲,۳۴۰۰	۳	جا به جایی های عابر پیاده
کم	۲,۳۶۰۰	۱۳	
کم	۲,۳۰۱۲۵	۳	کل
کم	۲,۵۳۱۲۵	۱۳	

منبع: پرسشنامه های میدانی

تحلیل کیفی

مناطق ۳ و ۱۳ دو منطقه شهری در تهران هستند که از نظر میزان توسعه فیزیکی و وضعیت اقتصادی ساکنین تفاوت فاحشی دارند. این تفاوت های فضایی و اجتماعی منجر به ایجاد شرایط زندگی متفاوت در این مناطق شده است. منطقه ۳ از سطح رفاه بالایی برخوردار است و سطح رفاه منطقه ۱۳ متوسط رو به پایین است. در نتیجه مشاهده چنین تفاوت هایی ممکن است چنین نتیجه ای حاصل شود که این دو منطقه در تمام شئون زندگی شهروندان از جمله امنیت زنان در سطح شهر با هم تفاوت دارند. اما نتیجه حاصل از مطالعات میدانی حاصل از این تحقیق مبین حقیقتی دیگر بود. میانگین احساس امنیت زنان در هر دو منطقه ۳ و ۱۳ به یک میزان است. در اصل نتیجه حاصل در این بخش، اثبات کننده نتیجه فریبا قرایی و همکاران در مقاله ای با عنوان بررسی و سنجش حس امنیت در مناطق مختلف شهری نمونه موردی مناطق ۲ و ۱۱ تهران است که در سال ۱۳۸۹ به این نتیجه رسیده بودند که تفاوت معناداری میان میزان حس امنیت در دو محله بالای شهر و مرکز شهر تهران وجود ندارد و شهروندان بر اساس عوامل دیگری به غیر از محل سکونت احساس ناامنی می کنند (قرایی و همکاران، ۱۳۸۹).

از جمله این عوامل رفتارهایی است که در سطح شهر مشاهده می شود؛ رفتارهایی که باعث ایجاد حس ناامنی بین بانوان می شود شامل موارد گوناگونی است که در این تحقیق ۴ مورد رایج تر آن ها مورد بررسی قرار داده شد. در این بین متلک گویی و بددهنی با داشتن فراوانی ۷۹ درصد از طیف متوسط تا بسیار زیاد در هر دو منطقه، رایج ترین آزار و اذیت خیابانی شناسایی شد و تفاوت قابل توجهی بین منطقه ۳ و ۱۳ در این مورد مشاهده نمی شود. از طرف دیگر درصد فراوانی دزدی و خفت گیری و ضرب و شتم که خطرناک ترین انواع آزارهای خیابانی محسوب

می شوند و حتی درصد کمی از وقوع آن‌ها باعث نگرانی است؛ در منطقه ۳،۸۶ درصد از افراد هیچ تجربه‌ای از آن‌ها را نداشته‌اند و در منطقه ۱۳، ۷۶ درصد افراد تجربه‌ای از ضرب و شتم و دزدی را نداشته‌اند. این تفاوت ۱۰ درصد می‌تواند بالاتر بودن این نوع خاص از ناامنی در منطقه ۱۳ را نسبت به منطقه ۳ نشان دهد. این مشکل که از نظر بانوان بیشتر ناشی از نبود زیرساخت فرهنگی مناسب است، بدون توجه به منطقه سکونت و اشتغال ممکن است باعث شود که بانوان نسبت به حضور خود در شهر احساس امنیت کمی کنند.

از آن رو که نخستین و قدرتمندترین پایگاه ایجاد امنیت در ایران قوانین هستند، بعد از بررسی قوانین مرتبط با امنیت بانوان تعدادی گویه استخراج شد که در مورد کاربردی بودن این موارد از بانوان ساکن و شاغل دو منطقه سوال‌هایی پرسیده شد و جواب آن‌ها حاکی از این بود که اکثر پاسخ دهندگان ابراز ناآگاهی نسبت به قوانین می‌کردند و آن‌ها را ناکارآمد می‌دانستند. در واقع به دلیل این که قوانین برای همه شهر و شهروندان یکسان است، نتیجه حاصل از این دو منطقه متفاوت در این بخش، تفاوتی نداشت. بانوان هر دو منطقه در مورد قوانین طراحی‌های محیطی معتقد بودند که امنیت شهروندان و به ویژه بانوان مد نظر گرفته نشده است و اگر قانونی وجود دارد مفید نیست؛ عموم بانوان پاسخ دهنده از عناصر طراحی شهری مانند تاریکی معابر، عدم امتداد گذرگاه‌های عابر پیاده، عدم رعایت سقف تراکم قابل کشش در مناطق مختلف شهری و... شکایت داشتند؛ از سوی دیگر قوانینی که تا حدودی از نظر بانوان هر دو منطقه کاربردی هستند، در رابطه با جا به جایی توسط تاکسی و مترو است. در تاکسی این قوانین عرفی هستند که از امنیت زنان دفاع می‌کند و در مترو وجود واگن‌های ویژه بانوان حس امنیت آن‌ها را بالا می‌برد.

نتیجه گیری

کمبود امنیت در شهرها رو به افزایش است و این چالش، اقشار آسیب پذیر از جمله زنان را از نظر روحی و جسمی بیشتر مورد آسیب قرار می‌دهد. قوانین شهری و شهروندی به عنوان مرجع رفتار و عملکرد شهروندان مهم ترین بخش علل نبود امنیت را تشکیل می‌دهد. بررسی قوانین مرتبط با امنیت بانوان به عنوان شهروندان در محیط شهری ایران لزوم توجه بیشتر بر این قوانین را مشخص می‌کند. خوشبختانه در سال‌های اخیر منشور حقوق شهروندی توجه قابل ملاحظه‌ای را به این موضوع داشته است.

نتایج حاصل از مطالعه پیمایشی در خصوص چگونگی اثر گذاری قوانین بر امنیت

زنان در مناطق ۳ و ۱۳ تهران نشان داد که اکثر بانوان این دو منطقه با حضور در شهر مقداری از حس ترس و ناامنی را دارند. همان طور که قبل تر اشاره شد، قوانین مستقیم مرتبط با امنیت بانوان در شهر محدود هستند.

همان طور که در بخش مطالعه کتابخانه‌ای اشاره شد، قوانینی که به صورت مستقیم حامی امنیت بانوان در سطح شهر باشند محدود هستند. این کم بود باعث بالا نبودن احساس امنیت برای بانوان شده و تفاوتی بین میزان رضایت بانوان منطقه ۳ که توسعه یافته است و بانوان منطقه ۱۳ که با مشکلات مختلفی دست به گریبان است، وجود ندارد.

لازم است که مسئولین شهری ابتدا قوانین مفید و اجرایی تری را در رابطه با امنیت شهروندان و به ویژه بانوان ایجاد و تصویب کنند و از طرف دیگر بر نحوه اجرای آن‌ها رسیدگی داشته باشند. تصویب و اجرای این قوانین با حضور و همکاری باعث کاربردی بودن نتیجه آن خواهد شد.

پیشنهادها

ایجاد بخشی مشخص در قوانین شهری در رابطه با الزوم ایجاد امنیت برای شهروندان به ویژه اقشار آسیب پذیرتر تواند قدم اول در افزایش احساس امنیت قانونمند برای شهروندان از جمله بانوان ایرانی باشد. اما باید توجه داشت که مراحل بعدی از جمله داشتن قدرت اجرایی برای این قوانین نیز از اهمیت بسیاری برخوردار هستند.

از سوی دیگر باید توجه داشت که بسیاری از مسائل به صورت غیر مستقیم بر امنیت تاثیر می‌گذارند. برای مثال ضوابط ارائه شده برای دید در خیابان در صورتی که عملی شوند در ایجاد امنیت تاثیر بسزایی دارند. پس باید دیدی جامع نسبت به اصول و قوانین شهری و تاثیر آن‌ها بر امنیت زنان داشت.

نکته دیگر قابل توجه، لزوم مشارکت شهروندان در تصویب این قوانین است. به این معنی که اگر قانون برای محافظت از زنان تصویب می‌شود، لازم است که خود زنان در تدوین این قوانین از ابتدا تا اجرا مشارکت داشته باشند. در غیر این صورت ممکن است در هر مرحله اشتباهاتی رخ دهد و در پایان قوانین کارآیی لازم را نداشته باشند.

از دیگر پیشنهادهایی که می‌توان ارائه داد، در رابطه با بهبود وضعیت فرهنگی است. اجرای یک برنامه فرهنگی طولانی مدت برای بهبود وضعیت زنان در اجتماع می‌تواند مفید باشد.

منابع

- احمدی، فاطمه (۱۳۹۰). بررسی تأثیر نورپردازی و روشنایی شهری در امنیت شهر. سومین اجلاس ملی عمران شهری، سنندج.
- اداره کل بانوان معاونت امور اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران، (۱۳۹۲). گزارش و درس آموخته‌های طرح اجتماع محور کاهش خطرپذیری بانوان در زندگی شهری، انتشارات شهرداری: تهران.
- افضل‌ی، رسول؛ ظهیری، ساناز؛ بذلی، سکینه (۱۳۹۲). بررسی ابعاد حقوقی قوانین امنیت شهری و عملکرد مسئولان در سامان دهی معضلات امنیتی شهروندان (مطالعه موردی: منطقه ۱۳ تهران). پژوهش‌های جغرافیای انسانی، دوره ۴۵، شماره ۳، صص ۳۹-۵۴. بازیابی از:
http://jhgr.ut.ac.ir/article.html.۳۱۱۱_۳۵۲۴۴
- الیاس زاده مقدم، نصرالدین؛ ضابطیان، الهام (۱۳۸۹). بررسی شاخص‌های برنامه ریزی شهری موثر در ارتقاء امنیت زنان در فضاهای عمومی با رویکرد مشارکتی (نمونه موردی: بخش مرکزی شهر تهران)، نشریه هنرهای زیبا- معماری و شهرسازی، شماره ۴۴، صص ۴۳-۵۶. بازیابی از:
http://jfau.ut.ac.ir/?_action=articleInfo&article=۲۳۹۷۵
- بمانیان، محمدرضا؛ رفیعیان، مجتبی؛ ضابطیان، الهام (۱۳۸۷). امنیت تردد زنان در فضاهای شهری و سنجش مشارکتی آن‌ها در بخش مرکزی شهر تهران. مجله علمی-پژوهشی تحقیقات زنان، شماره ۴، صص ۳۹-۵۵. بازیابی از:
<http://www.wrc.ir/?action=Scholar۲&ID=۱۲۴۰۳&View&Group>
- بمانیان، محمدرضا؛ رفیعیان، مجتبی؛ ضابطیان، الهام (۱۳۸۸). سنجش عوامل موثر بر ارتقای امنیت زنان در محیط‌های شهری (مورد: محدوده اطراف پارک شهرت تهران). مجله علمی «زن در توسعه و سیاست»، شماره ۲۶، صص ۶۸-۴۹. بازیابی از:
<http://www.noormags.com/view/fa/articlepage/۷۵۸۰۹۲>
- پاکزاد، جهان‌شاه (۱۳۸۴). راهنمای طراحی فضاهای شهری در ایران، معاونت شهرسازی و معماری وزارت مسکن و شهرسازی: تهران.
- پورجعفری، محمدرضا؛ محمودی نژاد، هادی؛ مجتبی، رفیعیان (۱۳۸۷). ارتقاء و امنیت محیطی و کاهش جرایم شهری با تاکید بر رویکرد CPTED. نشریه بین المللی علوم مهندسی دانشگاه علم و صنعت ایران- ویژه نامه مهندسی معماری و شهرسازی، جلد ۱۹، شماره ۶، صص ۷۳-۸۲. بازیابی از:
<http://www.magiran.com/view.asp?Type=pdf&ID=۶۰۹۸۱۹>

- جیکوبز، جین (۱۳۸۶). مرگ و زندگی شهرهای بزرگ آمریکایی، (حمیدرضا پارسی و آرزو افلاطونی، مترجم). انتشارات دانشگاه تهران: تهران. (نشر اثر اصلی: ۱۹۶۱)
- خانی، مهدی؛ سروی همپا، مهدی (۱۳۹۰). بررسی عوامل شهری مخاطره آمیز پیش روی بانوان تهرانی و راهکارهای کاهش آن، معاونت اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران: تهران.
- رهنمایی، محمدتقی؛ پورموسی، سید موسی (۱۳۸۵). بررسی ناپایداری های امنیتی کلانشهر تهران بر اساس شاخص های توسعه پایدار شهری. نشریه پژوهش های جغرافیایی، شماره ۵۷، صص ۱۷۷-۱۹۳. بازیابی از:
17813=http://jrg.ut.ac.ir/?_action=articleInfo&article
- قهرمانی، سهراب (۱۳۸۸). نقش فضاهای بی دفاع شهری در رفتارهای خشونی (پایان نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
- قرایی، فریبا؛ راد جهانبانی، نفیسه؛ رشید پور، نازیلا (۱۳۸۹). بررسی و سنجش حس امنیت در مناطق مختلف شهری (نمونه موردی منطقه ۲ و ۱۱ تهران). آرمانشهر، شماره ۴، صص ۱۷-۳۲. بازیابی از:
aspx?enc=UleuKYt6Q52feAEkRbCGbAw+wS.http://search.ricest.ac.ir/ricest/show1
=D64jiluhQdCaQmBXQ
- کامیار، غلامرضا (۱۳۸۹). حقوق شهری و شهرسازی. مجمع علمی، فرهنگی مجلد: تهران.
- کلانتری، محسن؛ آیت الله آیت (۱۳۸۶). تاثیر شرایط محیطی بروجوع بزهکاری و راهکارهای پیشگیری از آن. فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم، شماره ۵، صص ۴۳-۸۶. بازیابی از:
pdf.02-police.ir/uploads/fasl05
- معاونت حقوقی ریاست جمهوری (۱۳۹۲). منشور حقوق شهروندی (گام اول): اصول کلی، برنامه و خط مشی دولت)، ویرایش ۱، تهران.
- نیازی، محسن؛ سهراب زاده، مهران؛ فرشاد فر، یاسمین (۱۳۹۰). تبیین عوامل اجتماعی و فرهنگی موثر بر احساس امنیت زنان- مطالعه موردی: زنان ساکن در منطقه ۲۱ تهران و مناطق ۱۹ و ۲۰ جنوب تهران. مطالعات امنیت اجتماعی، شماره ۲۷، صص ۴۵-۷۲. بازیابی از:
pdf.4004713902702/http://sid.ir/fa/VEWSSID/J_pdf
- نادری، سارا (۱۳۹۲). درآمدی بر روایتی زنانه از شهر - کاوشی نظری در خوانش

تجربه‌های زنانه از شهر، انتشارات تیس: تهران.

- نوروزی، فیض‌الله؛ فولادی سپهر، سارا (۱۳۸۸). بررسی احساس امنیت اجتماعی زنان ۱۵-۲۹ ساله شهر تهران و عوامل موثر بر آن. فصلنامه راهبرد، شماره ۵۳، صص ۱۲۹-۱۵۹. بازیابی از:

pd.۲۵۰۱۳۸۸۵۳۰۶/sid.ir/Fa/VEWSSID/J_pdf ●

- های، این (۱۳۹۱). روش‌های تحقیق کیفی در جغرافیای انسانی (احمد پور احمد و محمد اسکندری نوده، مترجم). انتشارات سمت: تهران.

- UN HABITAT'S. (2013). The global assessment on women's safety.
- بازیابی از: www.preventionweb.net/files/7380832_13380Assesment_Final1.pdf
- UN HABITAT'S. (2013). Gender equality for a better urban future – an overview of UN
- بازیابی از: <http://zunia.org/post/gender-equality-for-a-better-urban-future-an-overview-of-un-habitats-gender-equality-action-pla>
- HABITAT'S gender equality action plan (2013-2008).

Archive of SID